

## ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ

### ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ಟ

ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು, ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿಭಾಗ, ಆರ್.ಎನ್.ಎಸ್. ಪ.ಪೂ. ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ,  
ಚನ್ನಸಂದ್ರ, ಬೆಂಗಳೂರು.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17253242>

#### ABSTRACT:

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸುಮಾರು 1300 ವರ್ಷಗಳ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಭಾಷಾಂತರ ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಸಂಸ್ಕೃತಪ್ರಾಕೃತಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಿಂದ ಭಾಷಾಂತರ ಗ್ರಂಥಗಳ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಲ್ಲ ಭಾಷಾಂತರವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಸೂಕ್ತವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಕೃತಗಳಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬ ವಿಶಾಲ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಭಾಷಾಂತರ ಎನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭೆ, ಸ್ವೋಪಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಭಾಷಾಂತರವೆಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಗಳೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಅಂಶತಃ ಭಾಷಾಂತರಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಂತರದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಆಧುನಿಕವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಡಾ. ಕೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು. ಇವರು ಭಾಗಶಃ ಹೆಚ್ಚಿನ ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ ಕೂಡ. ಕನ್ನಡ ಧ್ವನ್ಯಾಲೋಕ ಮತ್ತು ಲೋಚನ ಸಾರ (1961), ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರ (1961), ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರಸೂತ್ರವೃತ್ತಿ (1967), ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಪ್ರಕಾಶ (1973) ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ (1969), ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದರ್ಶ (1975), ಔಚಿತ್ಯ ವಿಚಾರ ಚರ್ಚಾ, ರಸೋಲ್ಲಾಸ, ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ ತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಗ (1971) ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಭಾಷಾಂತರ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಅದೇ ರೀತಿ ಧನಂಜಯನ ದಶರೂಪಕವನ್ನು (1958) ಕೆ.ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಂತರಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಡಾ. ಕೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರ ಹೆಸರಿಗೆ ಅಗ್ರಪಟ್ಟಿ. ಆದರೂ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅವರ ಎಲ್ಲಾ ಅನುವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಮಯಾಭಾವವೊಂದೆಡೆಯಾದರೆ ಪ್ರಬಂಧವಿಸ್ತಾರತೆಯ ಭಯ ಕೂಡ ಅದಕ್ಕೆ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ. ಆದರೂ ದೊರೆತ ಅವರ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಯಥಾಮತಿ ಚರ್ಚಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಓದುವ ಮತ್ತು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸುಯೋಗ ಈ

ಭಾಷಾಂತರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಓದುಗನ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಭಾಷಾಂತರಕಾರರ ಶ್ರಮ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ.

## KEYWORDS:

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥ, ಭಾಷಾಂತರ, ಡಾ. ಕೆ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಕನ್ನಡ ಧ್ವನ್ಯಾಲೋಕ, ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ.

## ಭಾಷಾಂತರದ ಇತಿಹಾಸ:

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸುಮಾರು 1300 ವರ್ಷಗಳ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಭಾಷಾಂತರ ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಸಂಸ್ಕೃತಪ್ರಾಕೃತಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಿಂದ ಭಾಷಾಂತರ ಗ್ರಂಥಗಳ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಲ್ಲ ಭಾಷಾಂತರವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಸೂಕ್ತವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಕೃತಗಳಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬ ವಿಶಾಲ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಭಾಷಾಂತರವೆನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭೆ, ಸ್ವೋಪಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಭಾಷಾಂತರವೆಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಗಳೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಅಂಶತಃ ಭಾಷಾಂತರಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ನಿಯತವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಟ ಭಾಷಾಂತರಗಳನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಾಷಾಂತರಗಳಿಗೆ ಋಣಿಯಾಗಿದೆ. 16ನೇ ಶತಮಾನದ ನಂತರ ನಿಂತ ನೀರಾಗಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ 1920ನೇ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಹೊಸ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಅದೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ಭಾಷಾಂತರದಿಂದ. ಆದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯಗ್ರಂಥಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಾಟಕಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಗೊಂಡವು. 17ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಸಿಂಗರಾಯನ

“ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಗೋವಿಂದ” ಸಂಸ್ಕೃತ ರತ್ನಾವಳಿ ನಾಟಕದ ಭಾಷಾಂತರ. 1920ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಮುಖ ನಾಟಕಗಳು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರಗೊಂಡವು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳ ಭಾಷಾಂತರ ವಿಷಯ ಬಂದಾಗ ಬಸವಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಹೆಸರು ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ. ಅವರು ಶಾಕುಂತಲ, ವಿಕ್ರಮೋರ್ವಶೀಯ, ರತ್ನಾವಳಿ, ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತೆ ಮುಂತಾದ

ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದರು.

ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಂತರದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಆಧುನಿಕವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಡಾ. ಕೆ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು. ಇವರು ಭಾಗಶಃ ಹೆಚ್ಚಿನ ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ ಕೂಡ. ಕನ್ನಡ ಧ್ವನಿಯಲೋಕ ಮತ್ತು ಲೋಚನ ಸಾರ (1961), ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರ (1961), ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರಸೂತ್ರವೃತ್ತಿ (1967), ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಪ್ರಕಾಶ (1973) ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ (1969), ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಾದರ್ಶ (1975), ಔಚಿತ್ಯ ವಿಚಾರ ಚರ್ಚಾ, ರಸೋಲ್ಲಾಸ, ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ, ತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಗ (1971) ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಭಾಷಾಂತರ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಅದೇ ರೀತಿ ಧನಂಜಯನ ದಶರೂಪಕವನ್ನು (1958) ಕೆ ವಿ ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

1700 ರಿಂದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬಡಕಲಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದಾದರೂ, ಕವಿಗಳು ರಾಜಾಶ್ರಯವನ್ನು ನೆಚ್ಚಿದ್ದು, ಪಂಡಿತವರ್ಗವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಲು ಬರೆಯಬೇಕಾದದ್ದು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಗಳಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ 19ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬತ್ತಿಹೋಗುವುದೇನೋ ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಬಡವಾಯಿತು. ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಸೇರಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಅಭ್ಯಾಸವೇ ಕುಂಠಿತವಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಾತೆಲ್ಲಿ? ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಕನ್ನಡಿಗರ ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಉತ್ಸಾಹ ಮೂಡಿಸಿತು. ಮೊದಮೊದಲು ಆ ಕೆಲಸ ಅನುವಾದಗಳ ಮೂಲಕ ನಡೆಯಿತು.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಬಾಂಧವ್ಯ ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನವಾದದ್ದು. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆನ್ನುವ ಹಂಬಲ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರಿಂದಲೇ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಮಾಡಿಸಿತು.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ದಂಡಿಯ ಕಾವ್ಯಾದರ್ಶವೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥದ ತದ್ಗ್ರಂಥಿ ಅನುವಾದವಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಅನುವಾದ ಇಲ್ಲವೇ ರೂಪಾಂತರ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರನು ಮೂಲದ ಭಾಷಾಂತರದೊಡನೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸಪೂರ್ವಕವಾದ ಅನುವಾದ, ವಿಸ್ತಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಮೊದಲನೆಯ ಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ

ಇವೆರಡೂ ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ಶಬ್ದಗಳಾಗಿ ನಿಂತಿವೆ. ಚರಿತ್ರೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಮೊದಲು ಕೇವಲ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿದ್ದದ್ದೇ ಬರಬರುತ್ತ ಹೆಚ್ಚು ಆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದು, ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಹರಡಿ, ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತೆನ್ನಬಹುದು.

**ರಾಜಶೇಖರನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ:**

ರಾಜಶೇಖರನ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವವಾದ ಮೌಲಿಕ ಗ್ರಂಥ. ಶಾಸ್ತ್ರದ ಎಲ್ಲ ಪೂರ್ವಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಕಡೆ ಕವಿಗಳಾಗಬೇಕೆನ್ನುವವರಿಗೂ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ರಸಿಕತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಬೇಕೆನ್ನುವವರಿಗೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ನವೀನ ಮತ್ತು ಆಕರ್ಷಣೀಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ ಮಹಾಕವಿ, ವಿಮರ್ಶಕರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗನೇ ರಾಜಶೇಖರ.

ರಾಜಶೇಖರನ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯಾದ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ ಮೊದಲಿಗೆ ಗಾಯಕವಾಡ್ ಓರಿಯಂಟಲ್ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿ.ಡಿ. ದಲಾಲ್ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪೀಠಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಮುದ್ರಣವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳ ಮೂಲಕ ಒಂದೊಂದು ವಕ್ರವ್ಯಾಂಶವನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಕಾರಣ ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ರಸ, ಗುಣ, ಅಲಂಕಾರ ಮುಂತಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ತತ್ವದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳ ವಿವೇಚನೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿರುವ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವೇ ಹೊರತು ಪ್ರಧಾನವಾದುದಲ್ಲ. ಭರತ, ಭಾಮಹ, ದಂಡಿ, ಉದ್ಭಟ, ವಾಮನ, ರುದ್ರಟ, ಆನಂದವರ್ಧನ ಈ ಪ್ರಧಾನ ಅಲಂಕಾರಿಕರ ಶಾಸ್ತ್ರೀಕ ವಿಚಾರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ನವೀನ ರೀತಿಯಿಂದ ಕವಿತ್ವಕಲಾಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಬಯಸುವ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಕೈಪಿಡಿಯೂ, ಕೈದೀವಿಗೆಯೂ ಆಗುವಂತೆ ಕವಿಶಿಕ್ಷೆಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ ಯಶಸ್ಸು ರಾಜಶೇಖರನಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಗುವಂತಹ ರಚನೆಯನ್ನು ರಾಜಶೇಖರನ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಮತ್ತಾವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಲೇಖಕರೂ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕವಿ ನಿತ್ಯ ಜೀವನವನ್ನು ಹೇಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಸಾಗಿಸಬೇಕು? ಅವನ ಆಹಾರ ವಿಹಾರಗಳೆಂತಿರಬೇಕು? ದಿನ ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು ಯಾವುದು ಉತ್ತಮ ಕಾಲ? ರಾಜರು ಕವಿಗೋಷ್ಠಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ನಡೆಸಿ ಕವಿ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವೀಯಬೇಕು? ದೊಡ್ಡನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಪರಿಷ್ಕೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ನಡೆಸಬೇಕು? ಮುಂತಾದ ಕುತೂಹಲಕಾರಿ ವಿಷಯಗಳ ವಿವರವಾದ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಕೂಡ ರಾಜಶೇಖರನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಇದಂ

ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ರಾಜರನ್ನೂ ಕವಿಗಳನ್ನೂ ಕುರಿತ ಎಷ್ಟೋ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಬಂದಿವೆ.

ಡಾ. ಕೆ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು ತಮ್ಮ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಬಂಧದ ವಿಸ್ತಾರದ ಭಯದಿಂದ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಚುಟುಕಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ ಭಾಷೆ ಅತ್ಯಂತ ಸೊಗಸಾಗಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ಓದುಗರನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿದೆ. ಗ್ರಂಥ ಕಂಡ ಮರುಮುದ್ರಣದಿಂದಲೇ ಇದರ ಮಹತ್ವ ಮತ್ತು ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ.

**ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದರ್ಶ (ದಂಡಿಯ ಗ್ರಂಥದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದ):**

ದಂಡಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿ ಮತ್ತು ಅಲಂಕಾರಿಕ. ಭಾರತದ ಭಾಷೆಗಳರಳಿ, ಅವನ ಕಾವ್ಯದರ್ಶ ಸಿಂಹಳಿ, ಟಿಬೆಟಿಯನ್ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಅನುವಾದಗೊಂಡಿವೆ. ರತ್ನಶ್ರೀಜ್ಞಾನನೆಂಬ ಬೌದ್ಧ ಲೇಖಕ 'ರತ್ನಶ್ರೀ' ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಇದರ ಮೇಲೆ ರಚಿಸಿರುವುದೇ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಇತರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳೂ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೇಲಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲದರ ಸಾರವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿ ಕಾವ್ಯದರ್ಶದ ಕನ್ನಡಾನುವಾದವನ್ನು ಕವಿಗಳೂ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಆದ ಡಾ. ಕೆ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ದಂಡಿಯ ಕಾವ್ಯದರ್ಶವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಪೂರ್ಣವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಕೃತಿ. ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಪಾಳಿ, ಪ್ರಾಕೃತ, ತಮಿಳು, ಸಿಂಹಳಿ, ಕನ್ನಡ, ಟಿಬೆಟನ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಇದರ ಭಾವಾನುವಾದಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆಯೆಂಬ ಒಂದೇ ಸಂಗತಿ ಸಾಕು ಇದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ. ಇಷ್ಟೊಂದು ಭಾಷಾಂತರಗಳು ಮತ್ತಾವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಆದ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಲಾರೇವು.

ದಂಡಿಯ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯುಂಟಾಗಲು ಕಾರಣವೆಂದರೆ ದಂಡಿಯೊಬ್ಬ ಕೇವಲ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರನಾಗಿರದೆ ಮಹಾಕವಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದೇ ಆಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧ ಗ್ರಂಥಕಾರರಲ್ಲೆಲ್ಲ ದಂಡಿಯೇ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಪ್ರಾಚೀನನೆನ್ನುವುದು ಮಹಾಮಹೋಪಾಧ್ಯಾಯ ಪಿ ವಿ ಕಾಣೆ, ಎ ಬಿ ಕೀತ್ ಮುಂತಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ದಂಡಿಯ ಬಗೆಗೆ ಮಹಾಕವಿಯೆಂದೂ, ಮಹಾಲಾಕ್ಷಣಿಕನೆಂದೂ ಗೌರವ ತೋರುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ವಿಜಯನಗರದ

ಕಾಲದವರೆಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡ ಕವಿಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ದಂಡಿಯ ಮಾರ್ಗದ್ವಯ ಮೀಮಾಂಸೆ ಹಳಗನ್ನಡದ ಕವಿಗಳಿಗಲ್ಲ ಬಹಳ ಮೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಕನ್ನಡ ಲಾಕ್ಷಣಿಕರಲ್ಲಿ ನೃಪತುಂಗನಂತೂ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ “ಮಾರ್ಗ” ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಎಡೆಯಿತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡ ಕವಿ ಲಾಕ್ಷಣಿಕರ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ದಂಡಿಯ ಪ್ರಭಾವವು ಮಿಕ್ಕಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಲಾಕ್ಷಣಿಕರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಬಹುದು.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಆದ್ಯಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಅಲಂಕಾರಗ್ರಂಥ ಎಂದಲ್ಲದೆ ಅದು ವಿಚಾರಸಂಪತ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಅಂದಿನಂತೆ ಇಂದಿಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಚಾರಿತ್ರಿಕ, ಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಇಲ್ಲವೇ ವಿಮರ್ಶಾವಿಷಯಕ ಹಾಗೂ ವಿವೇಕಪರ ಎಂದು ಮೂರು ಅಂಗದಲ್ಲಿ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅದು ಚಾಚೂ ತಪ್ಪದೆ ದಂಡಿಯ ಕಾವ್ಯಾದರ್ಶದ ಅನುವಾದವಾಗಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಅನುವಾದವಾಗಿಯೂ ಕಿರುಕುಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಇಂದಿನ ಮಹತ್ವವು ಅದಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಉದಾರಚರಿತನಾದ ನೃಪತುಂಗನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೂ, ಕವಿಯ ಬಹುಮುಖ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಅದು ಕನ್ನಡಿಗರ ಕೈಪಿಡಿಯಂತಾಗಿದೆ. ಲಾಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದರೆ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಸ್ವತಂತ್ರ ಹಾಗೂ ಪರಿಣತವಾದ ವಿಮರ್ಶನಶಕ್ತಿಯ ಫಲವಾಗಿದೆ. ಅದು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಲಾಕ್ಷಣಿಕರಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದುದು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದಂಡಿ ಭಾಮಹರಿಂದ ಉಪಕೃತವಾದುದು ನಿಜ. ದಂಡಿಯ ಕಾವ್ಯಾದರ್ಶವನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದು ನಿಜ. ಆದರೂ ಅದರ ಸ್ವತಂತ್ರತೆಗೆ ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲ.

**ಆನಂದವರ್ಧನನ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಧ್ವನ್ಯಾಲೋಕ:**

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರದ ಚರಿತ್ರೆ ಸುಮಾರು 1500 ವರ್ಷ ನಡೆದು ಬಂತು. ಈ ದೀರ್ಘಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಪ್ರಸ್ಥಾನಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನೃಪತುಂಗನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಲಿಂಗರಾಜನವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷ ಇವುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಮೂಲಕೃತಿ ಯಾವುದೂ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಕೆಲಸವನ್ನು ಡಾ. ಕೆ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ಭಾಷಾಂತರಕ್ಕೆ ಮೂಲದಷ್ಟೇ ಬೆಲೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಓದುವುದು ಸುಲಭ. ಬರೆಯುವುದು ಕಷ್ಟ. ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲರೂ ಓದುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ವಿಧ್ವಾಂಸರ

ಉಪಕಾರ ದೊಡ್ಡದು. ಧ್ವನಿ ಎಂದರೇನು? ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಸ್ಥಾನವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಡಾ. ಕೆ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡ ಉದಾಹರಣೆಗಳೊಡನೆ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಮೊದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ನಾಲ್ಕು ಲೇಖನಗಳೂ ತುಂಬ ಪ್ರೌಢವಾಗಿದ್ದು ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯಜ್ಞಾನವನ್ನಾದರೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆ. ಧ್ವನ್ಯಾಲೋಕದ ಪರಿಚಯವಂತೂ ಅವುಗಳ ಗ್ರಹಿಕೆಗೆ ಬೇಕೇಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಪುಸ್ತಕದ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇವು ಪರಸ್ಪರ ಸಹಾಯಕಗಳಾಗಿವೆ.

ಗ್ರಂಥದ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರಲು ಅವರ ಪೂಜ್ಯ ಗುರುಗಳಾದ ಪ್ರೊ. ಎ ಆರ್ ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರ ವಿದ್ಯಾನುರಾಗವೇ ಕಾರಣ ಎಂದು. ಧ್ವನ್ಯಾಲೋಕದ ಭಾಷಾಂತರದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಉದ್ದೇಶಗಳಿವು;

1. ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ಲೋಪ ಬರಬಾರದು.
2. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಓದಿದರೂ ಅರ್ಥವು ಕ್ಷಿಪ್ತವೆನಿಸಬಾರದು.
3. ಉದಾಹರಣೆಗಳ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದಲೇ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವು ತಿಳಿಯುವಂತಿರಬೇಕು.
4. ಮೂಲದ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯಾರ್ಥವು ಕನ್ನಡದ ಉಡುಪಿನಲ್ಲಿಯೂ ಉಡುಗದೆ ಉಳಿಯಬೇಕು.
5. ಮೂಲದ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಸೊಗಸಿಗೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೊರತೆ ಉಂಟಾಗಬಾರದು.
6. ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸಕೂಡದು; ಕುಗ್ಗಿಸಲೂ ಕೂಡದು.

ಇನ್ನು ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅನುಬಂಧಗಳನ್ನೂ ಎರಡು ಪರಿಶಿಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಧ್ವನ್ಯಾಲೋಕದ ಮೂಲಕಾರಿಕೆಗಳ ಮತ್ತು ಪರಿಕರಗಳ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಅಕಾರಾದಿಯು ಮೊದಲನೆಯ ಅನುಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರದ ಪರಿಚಯಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಆಧಾರಗ್ರಂಥಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಇದೇ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ವತ್ತತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗಿರುವ ಲೇಖಕರ ಲೇಖನದ ವಿವರವಿದೆ.

ಆನಂದವರ್ಧನನ ಧ್ವನ್ಯಾಲೋಕವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರಗೈದ ಡಾ. ಕೆ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು ಆತನ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಈ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಕನ್ನಡದ ಓದುಗರಿಗೆ ಸಮಸ್ತ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುವುದಲ್ಲದೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾದ್ಯಯನದ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ಗ್ರಂಥ ಭಾಷಾಂತರದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶವು ಈಡೇರಿದಂತಾಗಿದೆ.

**ಕನ್ನಡ ಕುವಲಯಾನಂದ:**

ಕುವಲಯಾನಂದ ಗ್ರಂಥವು ಜಯದೇವನ ಚಂದ್ರಾಲೋಕವೆಂಬ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರದ ಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆನಿಸಿದೆ. ಜಯದೇವನ ಚಂದ್ರಾಲೋಕವನ್ನು ದಿ. ಅಕ್ಕಲೆ ನರಸಿಂಹಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು 1905ರಲ್ಲಿ

“ಕನ್ನಡಿಗರಾದ ಅಲಂಕಾರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅಲಂಕಾರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೇ ಆದರಲ್ಲ” ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಕನ್ನಡೀಕರಿಸಿದರು. ಅದು ಕರ್ಣಾಟಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತೆಂಬ ಮಾಹಿತಿ ಪೂ. ಎ ಆರ್ ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರೀಯವರಿಂದ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗುವಂತೆ ನೂರು ಅಲಂಕಾರಗಳಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಚಂದ್ರಾಲೋಕವು ಒದಗಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅರ್ಥವೈಚಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರಗಳೆನಿಸಿವೆ. ಶಬ್ದವೈಚಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಇದು ನಮಗೆ ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆನಿಸಿರುವ ಕುವಲಯಾನಂದವೂ ಸಹ ಅವೇ ನೂರು ಅಲಂಕಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಲಕ್ಷ್ಯ ಲಕ್ಷಣಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನೇ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿದೆ. ಅವೇ ಅಲಂಕಾರಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದೆ. ಅವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಇಪ್ಪತ್ತು ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದೆ. ಒಟ್ಟು 120 ಅಲಂಕಾರಗಳಿಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಹಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಅದು ರಚಿಸಿದೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವನ್ನು ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಯೇಷಾಂ ಚಂದ್ರಾಲೋಕೇ ದೃಶ್ಯಂತೇ ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷಣ ಶ್ಲೋಕಾಃ|

ಪ್ರಾಯಸ್ತ ಏವ ತೇಷಾಮಿತರೇಷಾಂ ತ್ವಭಿನವಾ ವಿರಚ್ಯಂತೇ||

ಹೀಗೆ ಕುವಲಯಾನಂದ ತನ್ನ ನಿಲುವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಚಂದ್ರಾಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನೇ ತಿಳಿಸಿ ಅವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೊಸದಾಗಿ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕುವಲಯಾನಂದವು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದೆ.

ಅಲಂಕಾರೇಷು ಬಾಲಾನಾಮವಗಾಹನ ಸಿದ್ಧಯೇ|

ಲಲಿತಃ ಕ್ರಿಯತೇ ತೇಷಾಂ ಲಕ್ಷ್ಯಲಕ್ಷಣಸಂಗ್ರಹಃ||

ಇದರಿಂದ ಕುವಲಯಾನಂದವು ಉಪಮೆ ಮೊದಲಾದ ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅವ್ಯುತ್ಪನ್ನರಿಗೂ ಪರಿಚಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಲಲಿತವಾಗಿ ಅವುಗಳ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಉದಾಹರಣೆಗಳೊಡನೆ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿದೆ ಎಂಬ ಅಂಶ

ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕುವಲಯಾನಂದಕಾರರಾದ ಅಪ್ಪಯ್ಯದೀಕ್ಷಿತರು ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗ ಮಾಡುವ ಗೋಚಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಔಪಮ್ಯ ಮೂಲವಾದ ಅಲಂಕಾರಗಳಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿರುವರು. ಎರಡು ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿರುವ ಸಾದೃಶ್ಯಸಂಪತ್ತನ್ನು ಉಪಮಾಲಂಕಾರವೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ಆ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸುಂದರವಾದ ಸಾದೃಶ್ಯವೆಂದು ದೀಕ್ಷಿತರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಸೌಂದರ್ಯದ ಉಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಸಹೃದಯರಿಗೆ ದಿವ್ಯಸೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿರುವರು. ಉಪಮಾನೋಪಮೇಯಗಳೆರಡಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಧರ್ಮವು ಕೆಲವೆಡೆ ಇರಬಹುದು; ಮತ್ತೆ ಕೆಲವೆಡೆ ಒಂದೇ ಆಗಿರದೆ ಬಿಂಬಪ್ರತಿಬಿಂಬಭಾವದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿರಬಹುದು. ಪರಸ್ಪರ ಸಾದೃಶ್ಯದಿಂದ ಅಭಿನ್ನವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಉಪಮಾನೋಪಮೇಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವುದೇ ಬಿಂಬಪ್ರತಿಬಿಂಬಭಾವವೆನಿಸುವುದು. ಈ ಮೂಲಕ ಸಾಧಾರಣಧರ್ಮವು ತೋರಿದರೂ ಸುಂದರವಾದ ಸಾದೃಶ್ಯವು ತೋರಬಹುದು. ಉಪಮಾನ, ಉಪಮೇಯ, ಸಾಧಾರಣಧರ್ಮ, ವಾಚಕ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಉಪೋಪಮೆಯ ಎಂಟು ಬಗೆಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಔಪಮ್ಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡೇ ಅನನ್ವಯ, ಉಪಮೇಯೋಪಮೆ, ಪ್ರತೀಪ (ವ್ಯತ್ಯಸ್ತೋಪಮೆ), ಪ್ರತಿವಸ್ತೂಪಮೆ, ವ್ಯತಿರೇಕ, ತುಲ್ಯಯೋಗಿತೆ, ದೀಪಕ ಮೊದಲಾದ ಅಲಂಕಾರಗಳು ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿವೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಉಪಮಾನ ಉಪಮೇಯ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರಂತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಇದೆ ಎಂದು ಅವುಗಳ ಹೋಲಿಕೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸದೆ ಒಂದು ಮತ್ತೊಂದೇ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸುವುದು ರೂಪಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಅಭೇದವೂ ಕೆಲವು ಕಡೆ ತಾದ್ರೂಪ್ಯವೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಇವೆರಡು ಬಗೆಗಳಲ್ಲೂ ಆಧಿಕ್ಯ, ನ್ಯೂನತೆ, ಇವೆರಡೂ ಇಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿ ಈ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಆರು ಬಗೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಇವಿಷ್ಟನ್ನೂ ಕುವಲಯಾನಂದವು ಸೂಕ್ತವಾದ ಉದಾಹರಣೆಗಳೊಡನೆ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಾದೃಶ್ಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ ಉಲ್ಲೇಖ, ಸ್ಮೃತಿ, ಸಂದೇಹ, ಭ್ರಾಂತ್ಯಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡಿ ಉಪಮೇಯವನ್ನು ಉಪಮೇಯವಲ್ಲವೆಂದು ನಿಷೇಧಿಸಿ ಬೇರೊಂದನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಸುವ ಅಪಹ್ಮತ್ಯಲಂಕಾರದ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ಅದು ಯುಕ್ತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡಿದೆ. ಒಂದು ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದರೂ ಅದರ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವನ್ನು ಸಂಶಯಕ್ಕೆಡೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ತಿಳಿಸುವುದು ಕುವಲಯಾನಂದದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣವು ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಗಳಲ್ಲೂ ಇದ್ದು ಒಂದು ಬಗೆಯು ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಬೇರೆ ಎನಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇರತಕ್ಕ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವನ್ನು

ಕುವಲಯಾನಂದವು ತಿಳಿಸಿರುವ ಮಾರ್ಗವು ಆದರಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಆಯಾ ಭಾಗದ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಶದಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟು ಲಲಿತವಾಗಿ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ತಿಳಿಸಿ ಯಥೋಚಿತವಾದ ಉದಾಹರಣೆಗಳೊಡನೆ ಸಮನ್ವಯಮಾಡಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಕುವಲಯಾನಂದವು ಸಂಸ್ಕೃತಾಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಪರಮಾದರಣೀಯವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಡಾ. ಟಿ.ಜಿ.ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾರಾಧ್ಯ ಅವರು ತಮ್ಮ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಕಾಣಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಓದುಗರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಮತ್ತು ರುಚಿಸುವಂತೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಂಥದ ಮಂಗಲಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಒಟ್ಟು 120 ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನೂ ಸುಭಗ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಕೃತಿಯು ಎರಡು ಮುದ್ರಣಗಳನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದು ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ ಎಪ್ರಿಲ್ 1967 ರಲ್ಲಾದರೆ ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣವು ಸರಿಯಾಗಿ 20 ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಅಂದರೆ ಎಪ್ರಿಲ್ 1987 ರಲ್ಲಿಯಿತು. ಗ್ರಂಥದ ಹಕ್ಕುಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಅನುವಾದಕರಿಗೆ ಕಾದಿರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೃತಿಯು ಓದುಗರನ್ನು ತಲುಪಿದೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಮುದ್ರಣವೇ ಸಾಕ್ಷಿ.

**ಧನಂಜಯ ವಿರಚಿತ ದಶರೂಪಕ:**

**ದಶರೂಪಕದ ಕೆಲವು ಗಮನಾರ್ಹ ಅಂಶಗಳು:**

ರಸಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಭಾಗ ಬಿಟ್ಟರೆ 'ದಶರೂಪಕ'ದ ಉಳಿದ ಭಾಗ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಕೈಪಿಡಿಯೆನ್ನುವಂತಿದೆ. ಆದರೆ ಸ್ಥಾಯಿಪ್ರತೀತಿ, ರಸನಿಷ್ಪತ್ತಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಧನಂಜಯಧನಿಕರು ನೂತನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ರಸಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಈ ಗ್ರಂಥ ವಿದ್ವದಧ್ಯಯನದ ಒಂದು ನೂತನ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ದಶರೂಪಕವನ್ನು ಮೊತ್ತಮೊದಲಿಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಮುದ್ರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದವರು ಫಿಟ್ಸ್‌ಡ್ ವರ್ಡ್ ಹಾಲ್ ಎಂಬ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು. ಐದಾರು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಈ ಸಂಸ್ಕರಣವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ಗ್ರಂಥ 1865ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯ Bibliotheca Indica ಗ್ರಂಥಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದನೆಗೆ ಇದೊಂದು ಉತ್ತಮ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ.

ದಶರೂಪಕದ ಅನುವಾದಗಳು 1912ರಲ್ಲಿ ನ್ಯೂಯಾರ್ಕ್ ನ Columbia

University ಯವರು ತಮ್ಮ IndoIranian Series ನಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲಾನುವಾದದೊಂದಿಗೆ ದಶರೂಪಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಡಾ. ಜಾರ್ಜ್ ಸಿ. ಒ ಹ್ಯಾಸ್ ಅವರು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದವರು. 1955ರಲ್ಲಿ ಕಾಶಿಯ ಚೌಖಾಂಬಾ ವಿದ್ಯಾಭವನದಿಂದ

ಡಾ. ಭೋಲಾಶಂಕರ ವ್ಯಾಸ್ ಅವರು ಅನುವಾದಿಸಿದ “ಹಿಂದಿ ದಶರೂಪಕ” ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಕನ್ನಡ ದಶರೂಪಕವು ಮೇಲಿನ ಸಂಸ್ಕರಣಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅನುವಾದಗಳನ್ನು ಎದುರಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಿದ್ಧಗೊಂಡಿದೆ. ಮೂಲಕಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಗಳ ಪಾಠಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕರಣಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಉತ್ತಮವೆಂದು ತೋರಿದುದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದೆ. ಕಾರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿನ ಪಾಠಾಂತರಗಳನ್ನು ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡೀಕರಿಸುವಾಗ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟೂ ಶಬ್ದಶಃ ಅನುವಾದಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ.

ದಶರೂಪಕದ ವಿಷಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲು ಅದರಲ್ಲಿ ಕುರಿತಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪ ಅವಲೋಕಿಸಬಹುದು. ಗ್ರಂಥದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾಶಗಳು ಸ್ಥೂಲವಾದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಭರತನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಒಂದು ಭಾಗವಾದ ರೂಪಕಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ನೇರವಾಗಿ ಲಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದೇ ಕಾರಣ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿನ ರೂಪಕಲಕ್ಷಣ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳಿವೆಯೋ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅವೇ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕೆ ವಿ ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರು ಬಹು ಆಸೆಯಿಂದ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ಗಣೇಶಾಯ ಯತ್ಕಂಠಃ ಪುಷ್ಕರಾಯತೇ|

ಮದಾಭೋಗಘನಧ್ವಾನೋ ನೀಲಕಂಠಸ್ಯ ತಾಂಡವೇ||

ಅನುವಾದ ಮದೋತ್ಕರ್ಷ ಕಂಠದಿಂದ ಮೃದಂಗವೆಂಬೊಲು ನೀಲಕಂಠ ತಾಂಡವದಲಿ ಘನಧ್ವಾನವೆಸಗುವವಗೆ ನಮನ ಆ ಗಣೇಶಗೆ.

ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಸದಾಚಾರ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ, ಗ್ರಂಥರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿಘ್ನಗಳ ನಿವಾರಣೆಗೆಂದು ಮೊದಲ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟದೇವತಾ ಸ್ತುತಿ ಬಂದಿದೆ. ತಾಂಡವ ಎಂದರೆ ಉದ್ದತ ನೃತ್ಯ. ಇಲ್ಲಿ, ಈಶ್ವರನ ತಾಂಡವದಲ್ಲಿ ಘನವಾದ ನಿನದದಿಂದ ಮೃದಂಗದಂತೆ ಧ್ವನಿಮಾಡುವ ಗಣೇಶನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ, ನೀಲಕಂಠ ಎಂದರೆ ನವಿಲು ಘನಧ್ವಾನ ಎಂದರೆ ಮೇಘಧ್ವನಿ ಎಂದೂ ಅರ್ಥವುಂಟು. ನವಿಲಿನ ಕುಣಿತಕ್ಕೆ ಮೇಘಧ್ವನಿಯೇ ಮೃದಂಗವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ವಾಡಿಕೆ. ಇದೊಂದು ಕವಿಸಮಯ. [ಈ ಶ್ಲೇಷೆಯಿಂದ ಮೇಘಧ್ವನಿಸಹಿತವಾದ ಮಯೂರ

ತಾಂಡವವನ್ನು ಉಪಮೆಯಂತೆ ಬಳಸಿದೆ; ಆದರೆ ಈ ಶ್ಲೇಷ ಶ್ಲೋಕದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಖಂಡಶ್ಲೇಷೆಯಿಂದ ಬಂದ ಉಪಮಾಚ್ಛಾಯಾಲಂಕಾರ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಹೀಗೆ ದಶರೂಪಕದ ಅನುವಾದವನ್ನು ಮೂಲಕಾರಿಕೆಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅನುಷ್ಠುಪ್ ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವ ಭಂದಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆಯಾ ಕಾರಿಕೆಗಳ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಲೇಖಕರೇ ತಮ್ಮ ಅನುವಾದ ಗ್ರಂಥದ ಅರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣದ ಪ್ರತಿಗಳು 45 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲೇ ಮುಗಿದುಹೋದವು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥದ ಓದುಗರ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಕೊರತೆಯೇನಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

**ಉಪಸಂಹಾರ:**

ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಂತರಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆಯ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಡಾ. ಕೆ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರ ಹೆಸರಿಗೆ ಅಗ್ರಪಟ್ಟಿ. ಆದರೂ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅವರ ಎಲ್ಲಾ ಅನುವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಮಯಾಭಾವವೊಂದೆಡೆಯಾದರೆ ಪ್ರಬಂಧವಿಸ್ತಾರತೆಯ ಭಯ ಕೂಡ ಅದಕ್ಕೆ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ. ಆದರೂ ದೊರೆತ ಅವರ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಯಥಾಮತಿ ಚರ್ಚಿಸಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಓದುವ ಮತ್ತು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸುಯೋಗ ಈ ಭಾಷಾಂತರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಓದುಗನ ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಭಾಷಾಂತರಕಾರರ ಶ್ರಮ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ.

**ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:**

1. ಮುಗಳಿ ರಂ.ಶ್ರೀ., (2010), ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ (ಪರಿಷ್ಕೃತ ಸಂಸ್ಕರಣ), ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು.
2. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಎಲ್.ಎಸ್., (1974), ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬಸವನಗುಡಿ, ಬೆಂಗಳೂರು.
3. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ ತೀ.ನಂ., (1990), ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು.
4. ತಿಪ್ಪೆರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಎಚ್., (1998), ತೌಲನಿಕ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ, ಡಿ ವಿ ಕೆ ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶಕರು, ಮೈಸೂರು.
5. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಕೆ., (1975), ಕನ್ನಡ ಕವಿಕಾವ್ಯಮಾಲೆ, ಶಾರದಾಮಂದಿರ, ಮೈಸೂರು.
6. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಕೆ., (2014), ರಾಜಶೇಖರನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ (ರಿ), ಮೈಸೂರು.
7. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಕೆ., (2007), ಆನಂದವರ್ಧನನ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಧ್ವನ್ಯಾಲೋಕ, ಅಭಿನವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು.
8. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಕೆ.ವಿ., (1992), ಧನಂಜಯನ ದಶರೂಪಕ, ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹೆಗ್ಗೋಡು, ಕರ್ನಾಟಕ.

**Funding:**

This study was not funded by any grant.

**Conflict of interest:**

The Authors have no conflict of interest to declare that they are relevant to the content of this article.

**About the License:**

© The Authors 2024. The text of this article is open access and licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.